

1. Piate Božie prikázanie

- *Ochrana ľudského života*
- *Alkohol a narkotiká*
- *Skracovanie života*
- *Samovražda*
- *Zmrzačenie*
- *Zabitie nevinného človeka*
- *Trest bitkou*
- *Týranie zvierat*

1. Piate Božie prikázanie

„Nezabiješ!“

(Ex 20, 13)

Jedným z najznámejších a najuvedomovanejších prikázaní Desatora je prikázanie ochraňujúce život. Aj človek s úplne otupeným svedomím má v sebe limit, ktorý mu hovorí, že prekročenie tohto príkazu je vážne - neraz sa stretneme s kresťanmi, ktorí vyhlasujú: „nemám prečo ísť na spoveď, veď som nikoho nezabil!“ Žiaľ toto prikázanie sa neraz vníma len v jeho extrémnej podobe - zabití. Po iných stránkach je často porušované, ba niekedy ľudia jeho porušenia už ani nevnímajú.

Skúsme sa teda pozrieť, čo všetko a do akej miery chráni 5. Božie prikázanie.

- ***Ochrana ľudského života***

Ochrana života je najzákladnejšia povinnosť každého človeka nie len vo vzťahu k sebe samému ale vo vzťahu ku každému človekovi. Povinnosť chrániť ľudský život plynie z jeho jedinečnosti. Vo svete nenájdeme život podobný ľudskému. Aj zvieratá majú život, ale ľudskému životu sa rovnať nemôže. Do človeka je totiž zvláštnym a výnimočným spôsobom zasadená podoba Stvoriteľa. Človek je nositeľom nesmrteľnej duše, ktorá je obdarovaná rozumom a slobodnou vôľou. Tá ho posúva do inej kategórie stvorenia. Človek nie je stvorený len pre tento svet ako vyššia forma zvieratá. Je stvorený pre niečo, čo tento svet presahuje.

Ochrana takého života je preto prioritou. Musí byť braná vážnejšie než ochrana akéhokoľvek zvieratá. Dnes to také samozrejmé nie je, vzhľadom na to, že sa nájdú aktivisti, ktorí budú kričať kvôli každej zabitej myši, ale zároveň nemajú problém nechať potrať vlastné splodené dieťa. Tiež sme často svedkami, že pri správach o týraní a zabití zvierat internetoví diskutujúci žiadajú smrť pre aktérov.

Ľudský život je ľudským od počatia. Preto je hoden ochrany od začiatku až do prirodzeného konca. Tým sa budeme hlbšie zaoberať pri problematike interrupcií a eutanázií.

Základom ochrany ľudského života je starať sa o jeho čo najbezpečnejší priebeh. Z toho vyplýva povinnosť postarať sa o primerané bývanie, šatstvo, obstaráť si jedlo. Každé dobrovoľné zanedbávanie tejto základnej povinnosti je prehrávaním sa proti prikázaniu. Niekomu by sa možno zdalo zbytočné zdôrazňovať tak samozrejmé veci, ale v dnešnom svete konzumu a módy sa proti tomu prevíňujú najmä mladí ľudia a hlavne ženy a dievčatá: týka sa to prehnaných a nebezpečných diét vedúcich ku poruchám trávenia, bulímii, či anorexii,

obliekania sa v mene módy tak, že dôležité časti ľudského tela sú vystavené chladu... Starí ľudia sa zase previňujú, keď v chorobe nechcú navštíviť lekára, prípadne nie sú ochotní poslúchať lekárske príkazy.

Vážne zanedbávanie týchto povinností ba až vedomé ohrozovanie vlastného života môže byť ťažkým hriechom.

- **Alkohol a narkotiká**

Oproti zanedbávaniu dobrého pre zdravý život stojí priame zasahovanie do ľudského organizmu pomocou nebezpečných látok, ktorými sledujeme dosiahnutie nejakého chvíľkového dobra. Hovorím o alkohole a narkotických látkach.

Sami o sebe sú tieto látky indiferentné alebo dobré. Zlými sa stávajú až vtedy, keď ich účinky človek začne zneužívať. Ako príklad si môžeme uviesť látku zvanú morfium. Samo o sebe je morfium dobré. V medicíne pomáha zmierňovať stavy neznesiteľnej bolesti. To ale neznamená, že nemá škodlivé účinky na organizmus. Avšak dobro, ktoré z neho pre chorého a trpiaceho človeka plynie, je neporovnateľne väčšie. V rukách narkomana sa však stáva zlým. Narkomanovi morfium nepomáha ale zabíja ho.

To isté platí o všetkých látkach, ktoré akýmkoľvek spôsobom menia stavy vedomia a ovplyvňujú ľudskú psychiku. Žiadna z nich, nech tvrdí, kto chce, čo chce, nie je bez vedľajšieho negatívneho účinku na organizmus. Účinok na organizmus však nie je jediný negatívny efekt: alkohol a narkotiká spôsobujú rozvraty v rodine, vedú k násilnostiam... Osobne som sa ešte nestretol so šťastným človekom, ktorý holduje alkoholu alebo inej narkotickej látke. Ich užívanie je vždy dôsledkom nevyrovnanosti ľudskej osobnosti. Človek v nich hľadá útek od reality, prípadne kompenzuje nejaký komplex (napríklad fajčenie a pitie mladistvých – robia to najmä preto, aby zapôsobili, vyzerali silnejšie, frajerskejšie, čo je jasný znak nedostatočnej sebadôvery, podceňovania svojich dobrých vlastností...)

Úplné pozbavenie rozumu pomocou alkoholu alebo omamných látok je ťažkým hriechom proti Božiemu prikázaniu.

Neúplná opilstosť sa môže stať ťažkým hriechom následkom okolností: napríklad keď si človek, hoci nie je opitý, ale už použil alkohol, sadne za volant.

V tejto oblasti samozrejme nesú zodpovednosť aj tí, ktorí alkohol či narkotiká predávajú. Nemôžu sa zbaviť zodpovednosti tým, že ide o slobodné rozhodnutie tých, ktorí tieto látky nakupujú. Presne tak, ako by bolo nezmyslom tvrdiť, že som len podal nôž tomu, kto ho odo mňa žiadal, aby mohol niekoho zavraždiť. *Nesmieme zabúdať, že nie sme zodpovední len za vlastný život, ale sme povinní chrániť život každého človeka, pokiaľ je to v našej moci.*

- **Skracovanie života**

Všetko čo sme spomínali o alkohole a narkotikách súvisí so skracovaním života. Je totiž jasné, že čokoľvek vplýva negatívne na ľudský organizmus, vrátane psychiky, má vplyv aj na dĺžku jeho funkčnosti. Tu hovoríme o tzv. **nepriamej samovražde**. Ide o takú činnosť, ktorá sama o sebe nie je zlá, ale ohrozuje život človeka. Človek touto činnosťou nechce priamo smrť, ale zároveň nemôže oddeliť negatívne účinky od pozitívneho chceného efektu. Radíme tu aj požívanie nikotínu aj kofeínu.

Z dostatočného dôvodu však je možné vystaviť sa nebezpečenstvu. Čím je však nebezpečenstvo väčšie, tým sa na to vyžaduje vážnejší dôvod. Hovoríme napríklad o rizikových povolaniach. Treba však rozlíšiť povolanie, ktoré je prospešné pre ľudstvo

(napríklad baník, alebo chemický pracovník) od povolania, ktoré neprináša nič, len čistú zábavu a zisk. Napríklad nebezpečné športy ako box.

- **Samovražda**

Naproti nepriamej samovražde priama nie je dovolená nikdy. Je však častým zjavom u psychicky chorých ľudí. Príčiny, ktoré vedú k priamej samovražde sú rôzne. Kto by však pri zdravom rozume a úplne slobodne siahol na svoj život, ťažko sa prehrešuje proti Božiemu prikázaniu.

Nikdy však nemáme právo súdiť ľudí, ktorí sa takého skutku dopustili. Právomoc súdiť ma len Boh, lebo iba on pozná príčiny, ktoré človeka k tak hroznému skutku priviedli.

Nie je ale hriechom túžba človeka po smrti, pokiaľ je odovzdaný do Božej vôle. Aby sme to pochopili, uveďme si príklad starého trpiaceho človeka, ktorý si neraz môže vzdychnúť, že by už rád zomrel. V tomto povzdychu predsa nie je úmysel siahnuť si na život. Je v ňom túžba podriadená vôli Boha. Podobne si vzdychol sv. Pavol v Liste Filipanom: „...túžim zomrieť a byť s Kristom, a to by bolo oveľa lepšie, ale zostať v tele je zasa potrebnejšie pre vás.“ (Flp 1, 23 – 24)

- **Zmrzačenie**

Ďalšou témou 5. prikázania je problematika zmrzačenia. Pod tým sa rozumie odstránenie alebo vyradenie niektorého ľudského orgánu z činnosti. Tým sa poškodzuje celistvosť ľudského tela, preto sa za zmrzačenie považuje aj vyradenie niektorého párového orgánu.

Priame zmrzačenie je dovolené len z týchto dôvodov:

- zachovanie vlastného života,
- zachovanie života blížneho,
- spravodlivá sebaobrana.

Osobitnou kapitolou tejto témy je takzvaná **sterilizácia**, čiže vyradenie pohlavných orgánov z činnosti. Je možné ju urobiť chemicky (pomocou tabletiiek) alebo chirurgicky. U muža to nazývame *vasectomia* (preseknutie alebo podviazanie chámovodu) alebo aj *kastrácia*, teda úplné odstránenie pohlavných žliaz. U žien je to *ovariectomia*, teda preseknutie vajčíkovodu alebo odstránenie vaječnikov.

Priama sterilizácia nikdy nie je dovolená. Je to ťažký hriech.

O dovolenej sterilizácii by sme mohli hovoriť len v mene záchrany života. Napríklad odstránenie maternice, ktorá ohrozuje život ženy.

Dnes sa však preferuje **chemická sterilizácia** – teda používanie takých liekov, ktoré nejakým spôsobom bránia oplodneniu. Pre nás je dôležité vedieť, že takmer všetky tieto lieky majú abortívny účinok pre počatý plod. To znamená, že pokiaľ sa podarí preniknúť spermii do vajíčka, liek zabráni jeho zahniezdeniu alebo ho iným spôsobom zabije. Tu však hovoríme už o počatom ľudskom živote, ktorého zničenie je vážnym deliktom proti ľudskému životu.

Preto žena, ktorá používa chemickú antikoncepciu, nemôže prijímať sviatosti dovtedy, kým nedá aspoň prísľub, že tieto lieky hneď vysadí. Samozrejme, že na úprimnosť prísľubu sa viaže platnosť rozhrášenia.

- **Zabitie nevinného človeka**

Hoci hovoríme o ťažkých hriechoch, predsa len najvážnejším previnením z materiálneho hľadiska je zabitie nevinného človeka (vražda). *Je vždy ťažkým hriechom.*

Tu musíme rozlíšiť **zabitie človeka v sebaobrane**. Ak zabil ten, kto bol nespravodlivo napadnutý a jeho život bol v ohrození, nepovažujeme to za vraždu, ale za zabitie v sebaobrane. Spravodlivá sebaobrana má samozrejme niekoľko pravidiel. Nie je totiž možné proti tomu, kto ma chce udrieť palicou, vytiahnuť pištoľ a zastreliť ho už z diaľky. Spravodlivá sebaobrana má byť primeraná a má mať tento postup:

- 1.) Ak sa dá utiecť, treba utiecť.
- 2.) Ak sa dá zastrašiť, treba sa o to pokúsiť.
- 3.) Ak sa nedá vyhnúť kontaktu s útočníkom, môžeme ho zraniť.
- 4.) Zabiť môžeme len v krajnom prípade.

Osobitným a obzvlášť zvráteným prípadom vraždy je *zabitie ešte nenarodeného dieťaťa*. Tento delikt nie je zo strany štátu brány dostatočne vážne, preto je naň uvalená aj cirkevná kliatba – exkomunikácia. **Teda každý, kto by sa akýmkoľvek spôsobom priamo zúčastnil na vykonaní potratu, je samým činom z Cirkvi vylúčený. Netýka sa to len ženy, ale aj lekárov, pomocného personálu, a tých, ktorý napríklad ženu k tomu nútia: manžel, rodičia...**

Priama interrupcia nie je dovolená v nijakom prípade. Ani vtedy, keby dieťa ohrozovalo život matky. Obzvlášť nie je dôvodom pre interrupciu, hrozba narodenia mentálne alebo fyzicky poškodeného dieťaťa. Hodnota ľudského života sa neurčuje skrze jeho kvalitatívne prežívanie. Každý človek má hodnotu a je stvorený Bohom. Nesie v sebe jeho obraz. Preto nik nemá právo siahnúť na akýkoľvek život človeka.

Dnes je však problém zasahovanie politických mocí do morálnych zákonov týkajúcich sa života človeka. Politici sa stavajú do pozície tých, ktorí majú právomoc rozhodnúť, čo je a čo nie je život. Každému zdravému človekovi je však úplne jasné, že politické rozhodovanie v tejto veci je tou najväčšou opovážlivosťou, akej sa človek môže dopustiť. Dokonca aj lekár, ktorý sa špecializuje na prenatálne obdobie vývoja dieťaťa, môže vyjadriť len svoj názor o tom, čo je a čo nie je život. Nemôže však nikdy dať 100% istotu, že plod v nejakom štádiu ešte nie je človekom a v inom sa ním stáva.

Preto ani my nikdy nesmieme siahnúť na život nenarodeného, hoci by sme aj neboli celkom presvedčení o tom, čo hlása Cirkev. Ľudský život je tak vážny a hodnotný, že nesmieme ani len riskovať, že ho zničíme. Preto by mohol zabiť ľudský plod len ten, kto by mal 100 % istotu, že nejde o človeka. Odkiaľ by však takú istotu mať mohol?

Existuje však aj **nepriama interrupcia** ako vedľajší dôsledok liečby matky (ožarovanie pri rakovine). Tu môžeme spomenúť napríklad aj mimomaternicové tehotenstvo, pri ktorom nie je možné, aby žena dieťa donosila a zároveň dieťa môže matku zabiť. Ani v takom prípade nemožno zabiť plod priamo. Možno však vyoperovať nebezpečný orgán s tým, že nechceme zahynie aj plod (V teológii to nazývame činnosťou s dvojitým efektom. Je to teda činnosť, ktorá má dobrý efekt spojený so zlým. Táto činnosť je dovolená ak chceme priamo len dobrý efekt a nie zlý, ktorý je s ňou nerozlučiteľne spojený. Samozrejme, že na takú činnosť musíme mať dostatočný dôvod. Zmyslom rozlišovania toho, čo chceme a čo nechceme je započítateľnosť hriechu, ktorý sa viaže na vôľu.)

- **Eutanázia**

Druhým vážnym a dnes diskutovaným deliktom proti Božiemu prikázaniu je **eutanázia**. Ide o skrátenie života a zabitie človeka, ktorý prežíva veľkú bolesť alebo smrteľnú chorobu. Priame zabitie človeka, hoci by si aj on sám želal smrť, nie je nikdy dovolené.

Eutanáziu považujeme za zbabelý útek zo života. Je jasné, že človek môže trpieť naozaj veľkými bolesťami. No dnes sa tieto bolesti dajú tmiť liekmi. Bolesť a utrpenie však

nie sú bezúčelové. Nemôžeme predsa veriť, že by láskavý a milujúci Otec dovolil aby jeho dieťa nezmyselne trpelo.

Skúsenosť nám hovorí, že ľudia často nachádzajú Boha a očisťujú svoju dušu práve cez utrpenie a bolesť. Preto musíme veriť, že bolesť a utrpenie dovolí Boh len vtedy, ak môžu človekovi priniesť oveľa väčšie dobro a tým je večná spása.

- ***Trest bitkou***

Trestať akýmkoľvek spôsobom môže len ten, kto má na to právomoc. Napríklad rodič môže trestať svoje dieťa, verejná moc môže trestať zločinca. V takých prípadoch nemá podriadený právo sa brániť. Toto právo by získal len vtedy, keby trest bol zjavne neprimeraný.

Právo trestať však nemá súrodenec súrodenca alebo manžel manželku.

- ***Týranie zvierat***

Nakoniec spomeňme ešte problematiku týrania zvierat. Na začiatku sme si hovorili, že žiadne zviera nemôžeme v hodnote postaviť na úroveň človeka. Zvieratá boli človekovi dané do užívania. Človek voči nemu nemá povinnosť lásky ani spravodlivosti. No nikdy nemôžeme bezdôvodne spôsobovať zvieratú utrpenie. Môžeme jednoznačne povedať, že ten, kto týra zviera a nachádza v pohľade na jeho utrpenie radosť alebo uspokojenie, je vážne psychicky chorý a mal by byť zverený do starostlivosti odborníkov.

Dostali sme sa na záver 5. Božieho prikázania. Verím, že nikomu z nás tieto veci neboli úplnou novinkou. Predsa však ide z materiálneho hľadiska o veľmi vážne prikázanie dotýkajúce sa vážnej veci, ktorou je ľudský život a zdravie, preto je pre nás iba prospešné si tieto vedomosti zopakovať alebo prehĺbiť.